

ПЕРЕКЛАД АВІАЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ І ОПАНУВАННЯ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ МОВОЮ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

У вищих навчальних закладах авіаційного профілю опанування іноземними студентами спеціальністю відбувається з одночасним залученням української та англійської науково-технічної літератури. Студенти, які навчаються українською мовою, апелюють до рідної мови або мови-посередника, якою в переважній більшості випадків виступає англійська. Навчання англійською мовою в межах «Англомовного проекту» (зокрема, за напрямками «Обслуговування повітряних суден», «Енергомашинобудування», «Системна інженерія», «Авіоніка», «Аеронавігація», «Авіа- та ракетобудування») передбачає паралельне вивчення української або російської мов і використання відповідної навчальної та наукової літератури. Численні помилки, яких припускаються іноземні студенти під час тлумачення і перекладу термінів, нерідко спричинені незнанням особливостей англійського та українського термінотворення та базових принципів технічного перекладу.

Структурно-семантична специфіка складних слів в англійській мові слугує предметом дослідження англійських, американських (Н. Фебб, С. Ольсен, М. Хаспельмат, Л. Бауер, Г. Буйдж) і вітчизняних лінгвістів (І. Арнольд, Ю. Зацний, В. Карабан, І. Кочан, О. Мешков, Е. Мороховська, В. Шадрін). У досягненні адекватності між англійськими термінами-композиціями з лексемними морфемами та відповідниками до них в українській терміносистемі є закономірності. Аналіз показав, що в англійській авіатерміносистемі кожна друга лексемна морфема (*aero-*, *anti-*, *inter-*, *semi-*, *single-*, *multi-*, *super-*) є запозиченням і сягає грецького або латинського джерела. Один і той самий термін-компонент може використовуватися автономно як самостійна лексична одиниця і водночас входити до складу термінологічних словосполучень. Складне слово *semi-span* має статус терміна, але частіше фігурує у сполученнях з іменниками *capabilities*, *configuration*, *data*, *model*. Хоча багато які англійські та українські морфемні частини мають спільне

походження, поморфемний переклад або калькування обох частин композита трапляється рідко (*aerostat* – *аеростат*, *anticyclone* – *антициклон*). Натомість відповідниками при перекладі є неповні словотвірні і семантичні кальки.

Крім морфем греко-латинського походження, в англійській авіатерміносистемі виявлені корінні лексемні морфемні *after-*, *down-*, *off-*, *-out*, *over-*, *self-*, *-up*. Відсутність в українській мові фонетично співвідносних еквівалентів до них, а також те, що завдяки своєму походженню ці морфемні є багатозначними, унеможлиблює використання поморфемного перекладу та калькування. У мові перекладу відповідники до ексцентричних композитів із зазначеними морфемами мають структуру, яка не збігається зі структурою англійських композитів. Напр., у реченні *An empirical model for self-shedding was created by expanding on the basic methods developed by Fortin* українським відповідником до композита *self-shedding* слугує багатоконпонентне словосполучення *самоскидання льоду з лопатей повітряного гвинта*. Хоча в англійській субмові авіації наявні пари термінів, утворених за однією моделлю (*upstream* і *downstream*, *upwash* і *downwash*, *up-rotation* і *down-rotation* тощо), при перекладі відповідники до морфем *down-* і *-up* різняться. Розмаїту картину перекладних відповідників дає поєднання багатозначної морфемі з різними коренями. Кореляція корінних і запозичених лексемних морфем знаходить вияв у наявності двох відповідників у мові перекладу – морфем, які є близькими синонімами або дублетами. Морфема *self-* в українській мові має відповідники *само-* і *авто-*, морфема *multi-* – відповідники *багато-* і *мульти-*, морфема *anti-* – відповідники *проти-* і *анти-* (*self-contained landing forecast* – *самостійний прогноз [погоди] для посадки*, *self-routing* – *автоматична маршрутизація*). Незважаючи на те, що англійські лексемні морфемні греко-латинського походження мають українські морфемні-відповідники такого самого походження, можливість використання поморфемного перекладу є не завжди. Напр., терміни *multiplex* і *multiplexing*, які містять у своєму складі морфему *multi-*, мають бути перекладені за різними схемами. Синонімія корінних і запозичених лексемних морфем спостерігається і в мові-продуканті. Морфема *anti-* і префікс *de-* можуть мати спільний відповідник в українській

авіатерміносистемі (**anti-icing fluid** – *протиобліднювальна рідина* і **de-icer boot** – *протиобліднювальна подушка*), але здебільшого латентні семи, які визначають семантичні відмінності між ними, активізуються та спричиняються до труднощів при перекладі.

Отже, пошук українських відповідників до англійських авіаційних термінів-комполітів з лексемними морфемами відбувається з урахуванням специфіки механізму термінотворення в українській та англійській мовах, дефінітивних і системних параметрів термінів, особливостей спеціалізації формантів, характерних для термінологічних моделей. Знання іноземними студентами основ англійського та українського термінотворення, особливостей граматичного і семантичного зв'язку між компонентами авіаційних термінів-комполітів з лексемними морфемами сприятиме оптимізації процесу оволодіння мовою авіаційних спеціальностей.